

Att ställa frågan om våld i nära relation och hantera svaret

1 Bemötande

Bemötandet från vårdpersonalen är avgörande för hur våldsutsatta kan komma att agera framgent. Ett bra bemötande av kunnig och empatisk personal skapar trygghet vilket gör att den våldsutsatte vågar och vill berätta om våldet.

Alla patienter, oavsett kön eller könsidentitet, som uppsöker hälso- och sjukvården med symptom/diagnoser där det enligt forskning finns dokumenterade samband med våldsutsatthet ska tillfrågas om de är utsatta för våld. Patienter som rutinmässigt ska frågas inom hälso- och sjukvården i Region Jämtland Härjedalen är:

- gravida patienter inom mödrahälsovården
- samtliga patienter inom sjukskrivningsprocessen
- samtliga patienter inom psykiatrin
- Frågan om våld ska dessutom tas upp i alla ärenden inom barn- och ungdomspsykiatrin.

1.1 Viktigt att tänka på

Samtalet ska ske enskilt och auktoriserad tolk ska användas när behov finns. Detta gäller även extra utsatta grupper som personer med funktionsnedsättning, utländsk bakgrund, äldre liksom homo-, bi – och transsexuella. Våld sker även i samkönade relationer vilket gör att någon som uppger sig vara medföljande vän likväl kan vara våldsutövaren. Medföljande anhörig ska ej användas som tolk.

Vid samtal om våldsutsatthet ska vårdgivare:

- Säkerställa ett klimat av säkerhet, stöd och trygghet
- Vara respektfull och empatisk
- Låta lyssnandet få tid
- Kunna förklara hur våldet påverkar hälsan
- Inte pressa den våldsutsatte

Tänk även på ditt kroppsspråk så att du signalerar stöd, trygghet och empati till patienten.

1.2 Bemötande av barn

När det gäller barn se dokumentet "Se och våga handla":

<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=11016>

2 Aktuella patientgrupper

Fråga alla gravida patienter inom mödrahälsovården om erfarenheter av våld, samt alla patienter, oavsett kön eller könsidentitet, inom sjukskrivningsprocessen och inom psykiatrin. Dessutom ska frågan om våld tas upp i alla ärenden inom barn- och ungdomspsykiatrin.

Våld i patientens nära relation kan förekomma oavsett diagnoser/symtom. Det har visat sig vara vanligare förekommande vid nedanstående problematik. Frågan om utsatthet för våld i nära relationer ska därför ställas till samtliga patienter, oavsett kön eller könsidentitet, som uppvisar någon av nedanstående symptom/diagnoser:

För vuxna:

- huvudvärk
- bäckensmärta
- sexuellt överförbar infektion
- sömnstörning
- yttre skador
- missbruk
- PTSD (post traumatiskt stress syndrom)
- oönskad graviditet
- gynekologiska besvär
- depression/ångest
- ryggsmärta
- mag-tarmproblem
- kronisk smärta

När det gäller flickor och pojkar, se dokumentet "Vilka tecken finns på att ett barn far illa?": <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=37446>

3 Förslag på hur frågan kan ställas

Det är bra om frågan om våldsutsatthet formuleras på olika sätt. Det är inte säkert att en våldsutsatt definierar våldet som misshandel och det är inte alltid som våldet är fysiskt. Förklara för patienten att våldet har olika uttryck och att det kan vara både fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt eller materiellt. Det kan vara direkt eller i form av hot. Se dokumentet "Hur definieras våldsutsatthet?":

<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=35826>

Exempel på hur frågan kan ställas:

Direkta frågor

När jag lyssnar/undersöker/tittar på dig ser jag tecken som jag känner igen som skador av våld.

- Har du varit utsatt för psykisk eller fysisk misshandel av din partner eller någon annan i din närhet?
- Har du under det senaste året blivit slagen, sparkad eller på annat sätt blivit fysiskt skadad av någon?
- Har du någonsin blivit tvingad till sexuella handlingar?

Indirekta frågor

- Känner du dig trygg eller finns det delar av ditt liv som känns otrygga eller hotande?
- Finns det saker du vill göra som du inte får?
- Alla par bråkar ibland. Vad händer när du och din partner är oense? Händer det att era konflikter leder till psykiskt eller fysiskt våld?
- Har det hänt att du känt dig rädd för din partner?

4 Patienten svarar ja och det är akut

Med akutsituation menas att misshandeln/övergreppet skett nyligen. Personen kan ha akut skada och/eller vara i chock.

- Ta in personen i ett enskilt rum.
- Ge adekvat vård/omvårdnad. Någon hälso- och sjukvårdspersonal utöver läkaren bör närvara under omvårdnad/undersökning.

- Tänk på att personen kan vara i chock, ge en filt.
- Fråga om denne vill berätta vad som hänt.
- Försök så långt som möjligt att säkerställa att en patient som blivit utsatt för våld inte lämnas utan personal i ett undersökningsrum.

4.1 Läkareundersökning, akut

Om patienten svarar ja på frågan om hon eller han är utsatt för våld i nära relation och det är akut ska en läkarundersökning genomföras omgående för dokumentation av eventuella skador. Tänk på att vara noga med att informera patienten om vad du gör innan du gör något.

Kroppsundersökningen utgör grund vid ett eventuellt rättsintyg. Se Region Jämtland Härjedalens Riktlinje för kroppsundersökningar och rättsintyg:
<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=18184>

Om patient som blivit utsatt för våld i nära relation inkommer på hälsocentral genomförs läkarundersökningen av allmänläkare i enlighet med primärvårdens rutiner (<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=12162&topid=39522>). Om patienten inkommer på akuten undersöks patienten av läkare från den klinik som föranleder besöket. Barn undersöks av läkare från barnkliniken.

Vid sexuella övergrepp ska patienten alltid undersökas på sjukhuset. Förutom allmän kroppsundersökning krävs gynekologisk undersökning för kvinnor och motsvarande för män. Vid den undersökningen, om kvinnan/mannen så önskar, kontakta kvinnlig respektive manlig jour. Vid sexuella övergrepp undersöks kvinnor av läkare från kvinnokliniken, män av läkare från kirurgen och barn av läkare från barnkliniken. Hälso- och sjukvården får, med patientens samtycke, förvara underkläder som patienten haft på sig vid en våldtäkt. Underkläderna kan behövas vid en senare eventuell rättegång. Underkläderna förvaras i Region Jämtland Härjedalens sekretessrum i upp till två år om patienten ej gjort en polisanmälan. Har en polisanmälan gjorts ansvarar polisen för allt bevismaterial.

4.2 Ställa frågan om barn i familjen

Patienten ska tillfrågas om det finns minderåriga barn i familjen. Svarar patienten ja på den frågan:

- Fråga vart barnen finns nu.

- Be gärna föräldern berätta om hur barnet mår och om det föreligger någon fara för barnet.
- Fråga om hon/han känner till om barnet är utsatt för våld i någon form (att uppleva våld i hemmet räknas som psykisk misshandel).
- Vid oro för att ett barn far illa ska en anmälan till socialtjänsten göras enligt kap 14, 1 § SoL. Informera om varför.

Om patienten kommit till akuten ska plats på vårdavdelning erbjudas över natten. Eventuella medföljande barn erbjuds också att stanna.

4.3 Behov av samtalskontakt, akut

Kvinnofridslinjen har dygnet runt bemanning om behov av samtal med särskild sakkunnig om våld i nära relationer skulle föreligga.

4.4 Återbesök

Patient som blivit utsatt för sexuellt övergrepp bokas in för ett återbesök på samma klinik där läkarundersökningen genomfördes.

Erbjud samtalskontakt. Om patient inkommit akut till primärvården bokas tid till den aktuella psykosociala enheten. Om patienten inkommit inom specialistvården bokas tid till aktuellt verksamhetsområdes kurator.

4.5 Polisanmälan

Region Jämtland Härjedalens personal ska uppmuntra patienter som är utsatta/blivit utsatta för våld i nära relation att själva göra en polisanmälan. Informera om att anmälan kan göras senare om hon/han är tveksam nu och att dokumentation av nuvarande skador har betydelse för ev. polisanmälan.

Vid misstanke om grova brott, det vill säga brott med straffpåföljd fängelse i ett år eller längre (ex misshandel, våldtäkt) tillåter sekretesslagstiftningen att personalen gör en polisanmälan. Patienten ska uppmanas att själv göra en polisanmälan. Rådfrågan bör alltid göras med polisen. Vid rådfrågan av polisen är det viktigt att patientens namn eller personnummer **inte** nämns då polisen då är tvingad att ta upp en anmälan.

Se mer i Samverkansrutin avseende patienter utsatta för våld i nära relation:

<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=20137>

4.6 Viktig information till den våldsutsatte

Informera om kopplingen mellan utsatthet för våld och ohälsa och vart patienten kan vända sig för att få råd och stöd ex Kvinnohälsan, Centrum mot våld, Kvinnojouren, Kvinnofridslinjen, Brottsofferjouren etc.

Kvinnohälsan, Centrum mot våld och Brottsofferjouren har bemanning dagtid, vardagar. Kvinnofridslinjen är tillgänglig dygnet runt. Kvinnojouren nås via social beredskap.

Läs mer på 1177 Vårdguiden: <https://www.1177.se/Jamtland-Harjedalen/Tema/Sex-och-relationer/Vald-och-overgrepp/Att-bli-utsatt-for-vald-i-en-relation/>

4.7 Dokumentation

Journalför i mallen Våldsutsatthet. Se dokumentationsrutin i Cosmic.

5 Patienten svarar ja men det är inte akut

Om patienten svarar ja på frågan om hon eller han är utsatt för våld i nära relationer och det inte är akut kan handläggandet göras utan akut agerande. Frågan om våld har kanske aldrig ställts tidigare och patienten har aldrig berättat om det hon/han utsätts/utsatts för. För patienten kan detta vara början till en läkningsprocess. Låt samtalet få den tid som det behöver. Se under "Bemötande".

5.1 Ställa frågan om barn i familjen

Patienten ska tillfrågas om det finns minderåriga barn i familjen. Svarar patienten ja på den frågan:

- Fråga vart barnen finns nu?
- Be gärna föräldern berätta om hur barnet mår och om det föreligger någon fara för barnet?
- Fråga om hon/han känner till om blir utsatt för våld i någon form (att uppleva våld i hemmet räknas som psykisk misshandel).
- En anmälan till socialtjänsten ska göras enligt kap 14, 1 § SoL. Informera om varför. Det räcker med en oro för barnet/barnen för att anmälan ska göras.

5.2 Återbesök

Erbjud ett återbesök samt samtalskontakt. Samtalskontakt inom primärvården bokas till den aktuella psykosociala enheten. Om patienten är inom specialistvården bokas tid till aktuellt verksamhetsområdes kurator.

5.3 Polisanmälan

Personal inom Region Jämtland Härjedalen ska uppmuntra patienter som är utsatta/blivit utsatta för våld i nära relation att själva göra en polisanmälan. Informera om att anmälan kan göras senare om hon/han är tveksam nu och att dokumentation av nuvarande skador har betydelse för ev. polisanmälan.

Vid misstanke om grova brott, det vill säga brott med straffpåföljd fängelse i ett år eller längre (ex misshandel, våldtäkt) tillåter sekretesslagstiftningen att personalen gör en polisanmälan. Patienten ska uppmanas att själv göra en polisanmälan. Rådfrågan bör alltid göras med polisen. Vid rådfrågan av polisen är det viktigt att patientens namn eller personnummer **inte** nämns då polisen då är tvingad att ta upp en anmälan.

Se mer i Samverkansrutin avseende patienter utsatta för våld i nära relation:

<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=20137>

5.4 Viktig information till den våldsutsatte

Informera om kopplingen mellan utsatthet för våld och ohälsa och vart patienten kan vända sig för att få råd och stöd ex Kvinnohälsan, Centrum mot våld, Kvinnojouren, Kvinnofridslinjen, Brottsofferjouren etc.

Läs mer på 1177 Vårdguiden: <https://www.1177.se/Jamtland-Harjedalen/Tema/Sex-och-relationer/Vald-och-overgrepp/Att-bli-utsatt-for-vald-i-en-relation/>

5.5 Dokumentation

Journalför i mallen Våldsutsatthet. Se dokumentationsrutin i Cosmic.

6 Patienten svarar nej men misstanke kvarstår

Om patienten svarar nej på frågan om hon eller han är utsatt för våld i nära relation men misstanke kvarstår ska frågan om våldsutsatthet ställas även vid nästa besök.

6.1 Fråga om barn i familjen

Patienten ska tillfrågas om det finns minderåriga barn i hemmet. Svarar patienten ja på den frågan och du som personal känner en oro för barnet/barnen ska en orosanmälan till socialtjänsten göras enligt kap 14 § 1 SoL.

6.2 Information till patienten

Informera om Kvinnohälsan, Centrum mot våld, Kvinnojouren, Kvinnofridslinjen, Brottsofferjouren etc.

6.3 Dokumentation

Journalför i mall för våldsutsatthet.

7 Relaterade rutiner och riktlinjer

Barn som far illa: <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=11016>

Barn som far illa eller riskerar att fara illa, vägledning från Socialstyrelsen:
<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=17992&topid=54609>

Dokumentationsrutin i Cosmic: <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=26918>

Frågestöd att ha i bröstfickan/skrivbordet om hur ställa frågan om våld i nära relationer A5: <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=17990&topid=54607>

Frågestöd att ha i bröstfickan/skrivbordet om hur ställa frågan om våld i nära relationer A6: <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=17991&topid=54608>

PM sexuella övergrepp kvinnokliniken: <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=32045>

Riktlinjer för kroppsundersökningar och rättsintyg i Jämtlands län:
<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=18184>

Rutin män utsatt för sexuella övergrepp:
<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=04640&topid=38064>

Samverkansrutin avseende patienter utsatta för våld i nära relation:
<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=20137>

SOSFS 2014:4 Våld i nära relationer (gäller från och med 1 oktober 2014):

<http://centuri/ViewItem.aspx?regno=20036&topid=59684>

Telefonnummer till viktiga aktörer i som arbetar mot våld i nära relationer,
telefonlappar: <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=35936>

8 Viktiga telefonnummer/kontaktuppgifter

Brottsofferjouren Jämtland

Brottsofferjouren är en ideell förening som har i uppgift att organisera och lämna kostnadsfritt stöd till brottsoffer. Föreningen har både stödpersoner och vittnesstöd som informerar, stöttar och hjälper brottsoffer, anhöriga och vittnen.

Kontoret är öppet vardagar mellan 09:00-16:00 och finns på Biblioteksgatan 5 i Östersund.

Telefonnummer: 063-51 24 00

Centrum mot våld Jämtland

Centrum mot våld Jämtland är en verksamhet som riktar sig till kvinnor, män, flickor och pojkar som upplever/har upplevt våld. Verksamheten tillhandahåller råd, stöd och samtalskontakt. Trappansamtal erbjuds barn mellan 4-18 år. Centrum mot våld erbjuder också "Samtal om våld" för våldsutövare. De som arbetar på Centrum mot våld är socionomer.

Även hälso- och sjukvårdspersonal kan rådfråga Centrum mot vålds personal vid behov. Verksamheten har öppet vardagar och dagtid.

Gratisnummer för våldsutsatta: 0200-120 145 (numret syns inte på telefonräkningen)

Projektledare centrum mot våld: 063-14 32 66

Samordnare våld i nära relationer, Östersund: 063-14 46 97

Trappan: 063-14 32 00

Kvinnofridslinjen

Kvinnofridslinjen är en nationell stödtelefon för individer som blivit utsatta för hot och våld. Även närstående och vänner är välkomna att ringa. De som tar emot samtalet är sjuksköterskor eller socionomer som är vana att möta människor i kris eller i svåra livssituationer. Kvinnofridslinjen är öppen dygnet runt och samtalet är gratis oavsett var personen bor i Sverige. Samtalet syns inte på telefonräkningen.

Telefonnummer: 020-50 50 50

Webbadress: www.kvinnofridslinjen.se

Kvinnojouren i Östersund

Kvinnojouren är en ideell organisation och religiöst och partipolitiskt obunden. Föreningen erbjuder bl a skyddat boende, råd, stöd, samtal och följer vid behov med till polis, socialtjänst och domstol. Kvinnojouren tar enbart emot kvinnor och barn och riktar sig till kvinnor som blivit utsatta för våld av sin manliga partner men även kvinnor som blivit utsatta för våld av sin kvinnliga partner.

Kvinnojouren har fasta telefontider, måndag-fredag kl 9-12, tisdag, torsdag och söndag även kl 18-20. Vid akuta situationer kan polis, 1177 och socialtjouren nå Kvinnojouren.

Telefonnummer: 063-13 25 00

E-post: info@kvinnojour.nu

Webbplats: www.kvinnojour.nu

Polis

Polisen finns som stöd vid rådfrågan om polisanmälan för patienten men kan även rådgå landstingets personal vid behov avseende polisanmälningar. Polisen och rättsväsendet är i behov av att läkarundersökningarna utförs korrekt på patient som blivit utsatt för fysiskt våld eller sexuella övergrepp. Läkarundersökningen utgör grund för rättsintyget. Tänk på att kläder kan utgöra bevisunderlag.

AKUT: 112

Telefonnummer: 114 14

Webbplats: <http://polisen.se/Kom-till-oss/Startsida/>

E-post Närståendegruppen: narstaende.jamtland@polisen.se

E-post Barn som far illa-gruppen: brott-mot-barn.jamtland@polisen.se

Socialberedskap

Gäller akuta ärenden utanför kontorstid som inte kan vänta till nästa vardag. Avser främst barn eller ungdomar som antas fara illa och är i behov av akuta insatser från socialtjänsten, kvinnor och män som blivit utsatta för våld i nära relationer samt missbrukare i behov av akuta insatser.

Gäller vardagar mellan kl 17:00-08:00 samt under helger. Dag före helgdag inträder beredskapen kl 15:00.

Socialberedskap nås via:

Polisen på 114 14 eller

SOS Alarm: 112

Socialtjänsten

Om kontakt med socialtjänsten önskas ring socialtjänsten i aktuell kommun och be att få bli kopplad till samordnaren mot våld i nära relation.

Berg: 0687-161 00

Bräcke: 0693-161 00

Härjedalen: 0680-161 40

Krokom: 0640-161 00

Ragunda: 0696-68 20 00

Strömsund: 0670-161 00

Åre: **0647-164 10**

Östersund: 063-14 30 00

Tolk

Vid behov av tolk ska alltid auktoriserad tolk användas. Närstående eller medföljande ska inte användas som tolk. Telefontolk är att rekommendera. Tolk kan beställas dygnet runt. Tänk på att beställa en sjukvårdstolk då de har särskild utbildning inom sjukvårdsterminologi.

Telefonnummer till Tolkresurs: 0771-85 00 58

E-post Tolkresurs (kan beställas via e-post, ange datum, tid, kontakt-eller telefontolkning, språk, arbetsplats): info@tolkresurs.se

På Tolkresurs hemsida finns även ett formulär du kan beställa tolk genom.

Hemsida: <http://www.tolkresurs.se/boka.jsp>

Telefonnummer till Gävle och Östersunds tolkjour: 026-68 53 98, 063-12 99 55

E-post (kan beställa även via e-post): gavle@tolkjour.se eller
ostersund@tolkjour.se

Tolk för döva och hörselskadade

Vid behov av teckenspråks-/dövblindtolk, vuxendöv-/skrivtolk används landstingets Tolkcentral. Tolkcentralen kan även ge information om kommunikationsmetoder med döva, dövblinda, vuxendöva samt människor med hörselnedsättning.

Tolkcentralen har telefontid vardagar 08:00-15:30 (vid telefonsvarare, lämna meddelande).

Telefonnummer till tolkcentralen: internt 2 31 53, externt 063-15 31 53

E-post: tolkcentralen@jll.se

Vid behov av tolk i en akutsituation: 112